

"Még nem vagyunk fekete Afrika, de közeledünk afelé"

2010. január 28. 18:15

Némi optimista kicsengés mellett súlyos gazdasági problémákról beszélt a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetségének csütörtöki budapesti rendezvényén két ismert közgazda, Csaba László és Vértés András. Csaba László a korrupciótól óvta a leendő Fidesz-kormányt, mert az szerinte a Jobbik malmára hajtja a vizet, míg Vértés szerint nem lehet a társadalommal szemben reformálni.

A moderátor szerepét magára vállaló Kocsi Ilona, a Világgazdaság főszerkesztője köszöntőjében arra hívta föl a figyelmet, hogy ahogy most a gazdaság, úgy a február a 16-i rendezvényükön a politika lesz az előadások központi témája.

Futó Péter, a házigazda szervezet, a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetségének (MGYOSZ) elnöke az Európai Unió munkaadói szervezetét, a Business Europe-ot (BE) idézte. A BE szerint a recesszió végéhez közeledik Európában, stabilizálódott a gazdaság és nincs szükség annak túlzott centralizációjára. Finanszírozási lehetőségeket kell biztosítani a vállalatoknak, a kamatokat alacsony szinten kell tartani, csökkenteni kell az állami kiadásokat, javítani kell a mobilitást és a foglalkoztatást, be kell vezetni a flexicurity-t, végül aktívan részt kell venni a klímaváltozás elleni küzdelemben.

"Nem tudom Stumpf Istvánt helyettesíteni. Gimnazistaként is gyenge voltam pártmunkából. Ha ezt az ember nem kezdi el elég korán, akkor nem tudja behozni a hátrányát" - derítette jókedvre bevezetőjében a főleg szakmai közönséget az eredetileg meghívott Stumpf István volt kancelláriaminiszter helyett beugrott Csaba László, a Közép-Európai Egyetem (CEU) közgazdaprofesszora, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

Mekkora változás várható 2010-re a gazdaságban? - tette föl a kérdést a szónok. Úgy vélte: van bizonyos változtatási lehetőség, de a folyamatok jelentős részét a korábbi folyamatok határozzák meg. Hozzátette: híve lenne egy kiegyensúlyozott költségvetésnek, de ahhoz meg kell változtatni egy sor szabályt. "A közszereplők által hangoztatott nagy újjászületést kezeljük óvatosan" - figyelmeztetett. Európai kitekintőjében a professzor aláhúzta: hatvanöt év után 2009-ben először fordult elő, hogy a világ össztermelése csökkent. A Nemzetközi Valutaalap ugyanakkor idénre már növekedést vár, 2011-re pedig 2010-hez képest erősödő növekedést.

Azt mondta: a 2008-2009-es gazdasági folyamatoknak vége, megindult a növekedés. Figyelmeztetett: ez a növekedés törékeny, mert "vastüdővel pumpálják bele" a tőkét. Nagy

kérdés, hogy mi jön a válság után, "nagy a bizonytalanság". Úgy látja: a kilábalás valószínűleg lassú és bizonytalan lesz, de lesz. Emlékeztetett: a bankszektorban állami segítséggel életben tartottak több életképtelen bankot. Ezzel az amputáció helyett a végtag üszkösödését választották - hozott egy szemléletes hasonlatot. "Abba kell hagyni a válságkezelést, a válságkezelést kell kezelni" - mondta. Az nem megy, "hogymármi történik, milliárdokat szórunk a gazdaságba" - jelentette ki. Az államnak ugyanis nem szabad elköltenie a megtakarításait. "A válságkezelés következményein túl kell jutni" - húzta alá Csaba László.

A közgazdaprofesszor szerint négy dologban más a gazdaság helyzete, mint öt-hat-hét éve. Egyrészt bankokat államosítottak. "Ha az állam kezében van a bank, akkor nem is merem kimondani, hogy milyen gazdálkodásban vagyunk benne" - célzott Csaba László a kommunizmusra. "Ez életveszélyes" - tette hozzá. Arra a hívta föl a figyelmet, hogy az államosítás visszacsinálása nem egyszerű dolog, tehát az államosítás következményeivel számolni kell. "Nem kell holnap mindent eladni, de erre muszáj kialakítani egy stratégiát" - vélte. Másrészt nem megy a keresletélénkítő gazdaság folytatása, legalábbis a kicsi és gazdaságilag nyitott Magyarországon nem - szúrta oda a leendő kormánynak. Harmadrészt átlátható szabályok sorozatára van szükség, például szabályozni kell, hogy milyen közpénzeket lehet elkölteni magánbankok megmentésére. "Óvok a piacvédelemtől" - óvott Csaba László a piacvédelemtől. Végül hangsúlyozta: a Stabilitási és Növekedési Egyezmény nem írja elő sem a költségvetés szerkezetét, sem azt, hogy mindig növekedést kell elérni. Azt mondta: a Stabilitási és Növekedési Egyezmény "hosszabb távon gondolkodik".

A magyar gazdaságra áttérve az akadémikus egy újabb hasonlattal élt: ha egy kórházban a fűtésszámla kicsi, az jó egyfelől, de ha tüdőgyulladást kapnak a betegek, az nem jó. Most kicsi a kórház fűtésszámlája, de ettől még a kórház nem működik jól. Úgy látja: a magyar gazdaság 2014-re elérheti a 2005-ös szintet. Csaba László arra hívta föl a figyelmet, hogy a magyar gazdaság növekedési teljesítménye nem 2008-ban kezdett romlani, sőt: nem is a 2006-os konvergenciaprogrammal, hanem már 2005-ben. A korrupció mértéke nem csökkent Magyarországon, a pénzügyi válság pedig csak a jéghegy csúcsa.

Mint Csaba László fogalmazott, a Bajnai-kormány tevékenysége "egy túlélőprogram". Hangsúlyozta: a magyar gazdaság rögtönzése jóval 2008 októbere előtt kezdődtek. A Bajnai-kormány lépései lelassították a zuhanást, de a kormány a szerkezeti kérdésekhez nem nyúlt és fölhatalmazás híján nem is nyúlhatott hozzá.

A Társaság idézve azt mondta: az elmúlt időszakban folyamatosan nőtt az adóprés, miközben a közteherrendszer átláthatatlan. Üdvözölte, hogy az Alkotmánybíróság kiiktatta az ingatlanadót. "Passzívát nem kell megadóztatni" - vélte.

Csaba László szerint átfogó üzleti stratégiára lenne szükség, a részterületeket egyetlen nagy programba kellene összefoglalni, ahol rövid- közép- és hosszú távú elképzelések egyaránt lennének. A hosszú távú program persze folyamatosan átalakítandó, részben a középtávú is. A rövid távú föladatok közé sorolta a deregulációt. Némi derűtséget keltve közölte, hogy részt vett egy kuplerájkutatásban: miért van Magyarországon mindenhol kupleráj? Azért - adta meg legott a választ - mert ebből sokan élnek jól.

Az adórendszerben viszonylag hamar lehetne véghezvinni jelzésértékű változtatásokat. A

költségvetés kiadási oldalán is kivitelezhető egy "rendezett visszavonulás". Nincs szükség még egy március 12-re, de a fokozatos kiadáscsökkentésre igen. A középtávú célok között kell, hogy szerepeljen az euró bevezetése. Csaba László szerint az államnak arra kell ösztökélni polgárait, hogy igyekezzenek munkából és nem segélyből élni: az ötvenhárom százalékos munkaerőpiac-aktivitási arányt radikálisan növelni kell. Ehhez munkahelyekre és szakképzési rendszerre van szükség. A professzor szerint szükséges, hogy minél többen fizessenek TB-t. Fölvívta a figyelmet a cigányság társadalmi integrálására. "Ez nem egy ciklus alatt oldható meg, de meg kell csinálni" - mondta. Ugyancsak szükséges a korrupció elleni fellépés.

A CEU professzora szerint "ezek a föladatak megoldhatók". Az emberi nyereségvágy nem szüntethető meg, de nem is szükséges megváltoztatni az emberi természetet. Arra hívta föl a figyelmet, hogy deregulázásra, a költségvetés kiegyenlítésére van példa az Európai Unióban. "De ez nem attól függ, hogy a miniszterelnöknek, a köztársasági elnöknek vagy a hercegprímásnak van-e a legnagyobb jogköre" - tréfálkozott. Mint fogalmazott, a feladat nemcsak politikai, hanem társadalmi is: értékrend-megújulásra van szükség. "Ha a braziloknak sikerült, nekünk is sikerülhet" - zárta gondolatait Csaba László.

"Ez nem veszély, hanem bizonyosság"

Eddig csak a zuhanás megállítása történt - értett egyet az előtte felszólalóval Vértés András, a GKI Gazdaságkutató ZRt. elnöke. Azt mondta: a válság már 2007-ben kezdődött és várhatóan 2012-ig tart. A világ sokkal hatékonyabban kezeli a válságot, mint tette azt 1929 és 1933 között. Erős a növekedési kényszer, magas a munkanélküliség, szintén magasak - öt és tizenöt százalék közötti - az államháztartási hiányok és szociális válság sújtja a világot. Akinek ez nem elég: egész világ az adósságcsapda problémájával fog küzdeni, középtávon pedig a világban az eddigieknél sokkal nagyobb infláció várható. "Ez nem veszély, hanem bizonyosság" - figyelmeztetett. Drágulni fog a tőke, az államadóság finanszírozása pedig a reálkamatokat is emelni fogja. Nagy állami takarékosági programok, strukturális reformok és adóemelések, illetve ezek kombinációi várhatók - vélte.

Vértés szerint 2010-ben az eurozóna/eurózóna valamennyi tagja meg fogja sérteni a már Csaba László által is említett Stabilitási és Növekedési Egyezmény legalább egy feltételét. Számos EU-tagállam csak 2014-16-ra lesz képes a korrekcióra.

Magyarországra áttérve a GKI elnöke hangsúlyozta: a magyar gazdaság egyensúlya gyorsan javult, sérülékenysége enyhült. Az államháztartás hiánya nem nő, a külföldi adósság pedig elkezdett csökkenni. A bankok hitelezési vesztesége erőteljesen megnőtt, de már nem emelkedik tovább és a probléma kezelhető. Nem áll fenn annak a veszélye, hogy a magyar pénzügyi rendszerben súlyos problémák lennének. A vállalati és a lakossági megtakarítások - igaz, hogy kényszerből, de - nőnek. A pénzügyi rendszerben tehát egyre több pénz van, így egyre több tőke áll rendelkezésre. A rövidlejáratú hitelezés inkább forintban, a közép- és hosszú távú inkább euróban várható. Hozzátette: az euróban fölvett hitel lényegesen olcsóbb, mint a forinthitelezés.

Vértés optimista: a magyarországi konjunktúraindexek javulást mutatnak, a tíz-tizenegy százalékos munkanélküliség az év második felében vélhetően enyhén csökkenni fog. A jövedelmekről úgy vélte: a szociális jövedelmek reálértéke erőteljesen ugyancsak csökkenni

fog, a munkajövedelmeké nem, az üzleti szféráé pedig várhatóan nő majd. Bár a lakossági fogyasztás hat-hét százalékkal csökken, 2000 és 2010 között összesítve így is huszonöt százalékkal nő. Hozzátette: ez Közép- és Nyugat-Európában a harmadik legnagyobb, csak Románia és a Felvidék előzi meg Magyarországot, a reálbér pedig negyven százalékkal magasabb 2010-ben, mint tíz évvel korábban. Mindezt figyelembe véve Vértés szerint nagyon erős túlzás, hogy elvesztegettünk egy évtizedet. Ami az egy főre jutó GDP-t illeti: 2012-re elérjük a 2007-es szintet - vélte.

Egyetértve Csaba Lászlóval, Vértés hangsúlyozta: valóban átfogó stratégia kell, de ehhez politikai párbeszédre van szükség. Szerinte az önkormányzati reformot azonnal véghez lehetne vinni: a 3200 önkormányzatot fölválthatná a hét régió, illetve a kétszáz kistérség. (Leánykori nevén: járás - Sz. P.)

A GKI elnökének véleménye szerint "reális lehetőség", hogy 2011-től három százalék alá kerül az államháztartási hiány, az államadóság-ráta pedig nyolcvan százalékról "elmozdulhat hatvan felé". Vértés szerint 2013-14-re reális az euró bevezetése.

Mindezek politikai hinterlandjáról a szakember azt mondta: a Fidesz fő gondja, hogy a mostani kommunikációja mellett miképp hitesse el a külfölddel, hogy fegyelmezett és reformer költségvetési politikát folytat majd, "a Bajnai-kormányhoz hasonlóan". A Fidesznek az ellenkezőjét kéne tennie, mint amit az elmúlt években kommunikált.

A Fidesz megtehetné, hogy négy százalék alá viszi a költségvetési hiányt, de ezt politikai okokból nem akarja - vélte Vértés. A 2010-es költségvetés átalakításáról azt mondta: arra nem lesz idő, ráadásul az IMF és az Európai Unió jóváhagyása kellene hozzá.

A közeljövő pénzügyi teendőit a GKI elnöke a következőkben látja: több mint négy százalékos deficit esetén az állami cégek számára "konszolidációs kiadásokat kell bevinni a költségvetésbe", de ehhez "komoly átstrukturálásokra" van szükség. Jelentős reformokat kell bevezetni és a meg kell hirdetni az euró bevezetésének programját. Úgy látja: rövidtávon öt-öt és fél százalék fölé mehet a hiány, ezt a pénzpiac még elfogadná, az ennél magasabb hiánynak viszont már nemzetközi következményei lennének.

Vértés is rosszul töltötte ki az adóbevallását

Az Országgyűlés 2010 februári ülésén érdemes lenne az euró bevezetéséről vitatkozni és minél előbb belépni az ERM-2-be. Ez segítené a kockázatok csökkentését a választások előtt - vélte. Vértés szerint is szükség van a deregulációra, "de a hatékony dereguláció öt-tíz év". Addig meg kell lépni az önkormányzati reformot, illetve folytatni kell a szociális és nyugdíjreformot. "De nem lehet a társadalommal szemben reformálni" - tette hozzá.

Egy kérdésre válaszolva Vértés András azt mondta: olyan komplikált az adóbevallás, hogy ő maga sem tudja megcsinálni. Egyszer rosszul töltötte ki bevallási ívet, és majdnem megbüntették. A büntetést végül azért úszta meg, mert bemutatta, hogy az ívet aszerint töltötte ki, ahogy azt a tájékoztatóban kiadták - ami viszont nem volt kompatibilis a törvénnyel.

A hvg.hu-nak interjút adó Csaba László szerint egy jóléti állam nem kizárólag pénzügyi megfontolásokat vehet figyelembe a rendszer működtetésekor: "Az Operaház sikerességét nem az mutatja, hogy mennyi a bevétele, hanem az, hogy hány új bemutatója van és mennyit írnak róla szerte a világon. Egy kórház sikerességét pedig nem az mutatja, hogy a pénzügyi tervét hozza-e, hanem, hogy hány ember életét mentették meg és hogy alakul hosszabttávon a lakosság várható élettartama" - tette zárójelbe a költségvetési szempontokat a CEU professzora.

Az előadásában Csaba László említette korrupció elleni föllépés szükségességét. Ennek mikéntjéről azt mondta: "Úgy gondolom, hogy a szabályozás átláthatatlansága és betarthatatlansága, valamint az állam túlburjánzása jelentős részben oka és következménye is ennek a helyzetnek. [...] Egy önerősítő folyamattá vált. Minél nagyobb egy befektetés, annál kevésbé láthatóak át a pénzügyei. Az átláthatóság megteremtésével, a kevés és egyszerű szabály bevezetésével lehet szűkíteni a korrupció terét." Szerinte a korrupciót teljesen megszüntetni nem lehet, de a nyugat-európai szintre le lehet vinni. "Még nem vagyunk fekete Afrika, de közeledünk afelé és sajnos nem a gazdasági növekedés tekintetében" - mondta. Nem a büntetési tételnek, hanem a lebukás kockázatának kell növekednie a korrupció visszaszorítása érdekében.

A közgazdaprofesszor szerint a tavasszal várhatóan kormányra kerülő, eddig ellenzéki Fidesz-KDNP-nek "könnyebb most a korrupció ostromozása, mint akiknél az adu volt a korábbi laposztásnál". Figyelmeztetett: "Minél nagyobb egy politikai erő többsége, annál nagyobb a valószínűsége, hogy járadékvadászok dongják körül az adott politikai erőt. Ahhoz pedig különleges politikai bölcsesség és különleges önmegtartóztatás szükséges, hogy visszautasítsák azt a - sokfelé hallható - fölvetés, miszerint >>eddig ők kaptak, most már csurranjon-cseppenjen a derék magyar embernek is<<. Ettől mindenképpen célszerű megtartóztatnia magát a Fidesznek." Csaba László szerint a Fidesz körüli esetleges korrupció könnyen a Jobbikot erősíthetné. "Nincs könnyű, gyors megoldás, de az iránymutatást mindenképpen meg kellene a következő kormánynak kezdenie és ha ebben gyengének bizonyul, az nagyon hamar visszaütne rá" - figyelmeztetett.

Szegő Péter